

De Ba'th ideologie

Deel I: De orthodoxe richting van 'Aflaq*

'De Socialistische Partij van de Arabische Ba'th. Eén Arabische natie met een eeuwige missie. De Socialistische Partij van de Arabische Ba'th. Een nationalistische revolutionaire volksbeweging die strijdt op het pad van de Arabische eenheid, de vrijheid en het socialisme.' (Opschrift van de Constitutie van de Ba'th).

Inleiding

Michel 'Aflaq wordt over het algemeen beschouwd als de geestelijke vader van de Ba'th ideologie.¹ Deze ideologie is niet als een vast geheel ontstaan in het begin van de jaren veertig toen de Ba'thpartij werd opgericht, maar heeft vanaf de jaren dertig een ontwikkeling doorgemaakt die nog steeds gaande is. In de periode van de opkomst van de Ba'thpartij lag de nadruk op het nationalisme, en golden de ideeën van 'Aflaq algemeen als de partij ideologie.² In 1963, het jaar waarin de partij zowel in 'Iraq als Syrië aan de macht kwam, werd het Zesde Nationale Congres van de Ba'thpartij gehouden. Tijdens dit congres wer-

* Deel II dat de ontwikkelingen in de ideologie van de Ba'thpartij behandelt sedert het Zesde Nationale Partijcongres, zal worden opgenomen in een volgend nummer van de Azië/Midden-Oosten serie van de *Internationale Spectator*.

den de denkbeelden van 'Aflaq grotendeels verworpen als romantisch, niet realistisch, onwetenschappelijk en 'petit-bourgeois'. De ideologie onderging een ware metamorfose en er kwam een sterk marxistisch getinte nieuwe ideologie tevoorschijn. Deze werd vastgelegd in een ideologische partij-resolutie getiteld: *Ba'd al-Muntalaqāt al-Nazariyah* (Enkele Theoretische Uitgangspunten). Dit is het enige partijdocument dat door de huidige Ba'th als de officiële ideologie erkend wordt. Aangezien de Ba'th ideologie in 1963 zo'n enorme verandering heeft ondergaan, is het wenselijk om de periode daarvoor en daarna afzonderlijk te behandelen. Het eerste deel behandelt de 'orthodoxe' Ba'th ideologie van 'Aflaq en zijn aanhangers; het tweede deel behandelt de ontwikkelingen in de ideologie sedert het Zesde Nationale Congres van de Ba'thpartij in 1963.

De Constitutie van de Ba'thpartij vormt het geraamte van de orthodoxe Ba'th ideologie. De geschriften van Ba'thleiders als 'Aflaq, Bitār, al-Razzāz, en anderen geven verdere uitleg hierop.

1 Theorie

'Aflaq verwerpt het abstracte denken over maatschappelijke problemen, aangezien de maatschappij een levend organisch geheel is en niet een dode en mechanische eenheid.³ Hij schrijft:

'Het grootste gevaar is het diep doordringen in het abstracte denken. Het abstracte denken doet ons verbeelden dat het heden zonder beweging is... we kunnen het analyseren en ontleden tot onafhankelijke elementen, we brengen de structuur terug en we verwisselen sommige delen ervan al naar het ons goed dunkt, terwijl het levende heden een samenhangend en harmoniërend geheel is, levend door zijn samenhang en eenheid, voorafgaande aan iedere analyse, met een volledige persoonlijkheid op zich zelf. Het abstracte denken ontdoet de dingen van hun vlees en bloed, ontnemt ze hun kleur en smaak, en brengt ze veraf van de exactheid, zodat de tegenstellingen op elkaar lijken, en de contrasten met elkaar in evenwicht zijn, omdat het allemaal woorden zijn geworden, en het ene woord is gelijk aan het andere.'⁴

'Aflaq schrijft over het Arabisch nationalisme:

'Het Arabisch nationalisme is geen theorie, maar een opwekker van theorieën, het is geen voortbrengsel van het denken maar de zoogmoeder van het denken, het is niet de slaaf van kunst maar de bron en geest er van; tussen (het Arabisch nationalisme) en de vrijheid is geen tegenstrijdigheid, omdat het de vrijheid is zolang het maar zijn natuurlijke weg volgt en zijn volledige vermogen verwezenlijkt.'⁵

Het verwerpen van iedere theorie en analyse door 'Aflaq, heeft de Ba'thpartij meerdere malen in fatale situaties gebracht. Toen de partij in 1963 aan de macht kwam in 'Iraq bestond er nog geen enkel programma dat de partij als referentiekader zou kunnen gebruiken om het land te besturen.⁶ Pas enkele dagen later werd er in aller ijel een programma opgesteld.⁷ De partij was dus nog niet voorbereid op de zware taak om 'Iraq te regeren. Dit was een van de vele redenen waardoor de partij in 'Iraq in hetzelfde jaar nog ten val werd gebracht.

Ook in 1958 deed zich zo'n geval voor. De Ba'thpartij stortte zich toen in een eenheid met Egypte zonder ooit een echte studie te hebben gemaakt over de eenheid, en zonder een duidelijk plan. Deze eenheid liep op een mislukking uit onder andere omdat men er niet goed op was voorbereid, en omdat men met een groot aantal factoren geen rekening had gehouden.

'Aflaq heeft zijn volgelingen zo beïnvloed met zijn afkeer voor analyse en abstract denken, dat de ('Aflaqistische) Ba'th nooit een wetenschappelijke studie heeft gemaakt van de hoofdoelen van de Ba'th, zoals bijvoorbeeld de Arabische eenheid en het socialisme.

Een andere oorzaak die het wetenschappelijk en kritisch denken bij de 'Aflaqistische Ba'thisten in sterke mate heeft belemmerd is het idee van 'Aflaq dat het geloof aan de kennis vooraf moet gaan: 'Het geloof moet aan iedere kennis voorafgaan en moet iedere definitie bespotten; ja het is veeleer het geloof dat opwekt tot kennis en het pad daarvan verlicht.'⁸

De aanhangers van de Ba'th moesten geloven wat de leiders zeiden. Er ontwikkelde zich zo tussen 'Aflaq en zijn volgelingen een soort verhouding die leek op die van een *sūfi-shaykh* met zijn *murīdīn* (aanhangers).

2 Eenheid, Vrijheid en Socialisme

De slogan 'Eenheid, Vrijheid en Socialisme' heeft een centrale plaats in de Ba'th ideologie. Volgens 'Aflaq zijn het drie fundamentele doelen van de partij die alle even belangrijk zijn. Ze vormen een soort magische drie eenheid, waarvan de componenten niet van elkaar zijn los te koppelen.⁹ Een eenheid tussen de verschillende Arabische gebieden kan volgens de Ba'th nooit volmaakt zijn als er niet ook overal vrijheid en socialisme is. Hoe zou bijvoorbeeld een eenheid van de Arabische natie volledig kunnen zijn als er nog een deel van het Arabische vaderland bezet wordt door niet-Arabieren? (Gedacht wordt aan Palestina, Arabistan¹⁰ of het Alexandretta-district). En hoe zou er een eenheid tussen een socialistische en een kapitalistische Arabische staat mogelijk zijn? Volgens de Ba'th moet het volk de basis zijn voor iedere eenheid. Politici kunnen van bovenaf geen werkelijke eenheid scheppen, door alleen maar een verdrag te sluiten.¹¹

Als men let op de volgorde van de woorden 'Eenheid, Vrijheid en Socialisme', dan valt het op dat de eenheid de eerste plaats inneemt en het socialisme pas achteraan komt. Bij de Ba'th geniet de eenheid een zekere prioriteit. Op het Vijfde Nationale Congres van de partij werd officieel verklaard:

'Het doel van de Arabische eenheid is het sterkste en diepste motief voor het bestaan van de Socialistische Partij van de Arabische Ba'th, als een revolutionaire, progressieve volksbeweging.'¹²

Volgens 'Aflaq kan het socialisme pas verwezenlijkt worden als er een eenheid is.¹³

3 De Arabische eenheid

'De Arabieren vormen één natie, die het natuurlijke recht heeft om in één staat te leven en om vrij te zijn in het bepalen van haar bestemming. Daarom meent de Partij van de Arabische Ba'th dat:

1 Het Arabische vaderland een politieke economische eenheid is die ondeelbaar is; het is voor geen van de Arabische gebieden mogelijk

- zijn levensvereisten te vervullen terwijl het is afgescheiden van de andere.
- 2 De Arabische natie een culturele eenheid is; alle bestaande verschillen onder haar zonen zijn toevallig en vals en verdwijnen allemaal bij het ontwaken van het Arabisch bewustzijn.
  - 3 Het Arabische vaderland van de Arabieren is; zij alleen hebben het recht om vrij te beschikken over haar zaken en rijkdommen en om haar bestemming te bepalen.¹⁴

Aldus luidt het eerste grondbeginsel van de Constitutie van de Ba'th. Hieruit blijkt duidelijk dat de Ba'thpartij de huidige verdeling van de Arabische wereld in verschillende staten sterk afkeurt. De partij is dan ook niet beperkt tot één Arabische staat:

'De Partij van de Arabische Ba'th is een algemeen Arabische partij waarvan in alle Arabische gebieden vertakkingen worden opgericht; zij houdt zich slechts bezig met regionale politiek, vanuit het oogpunt van het hogere Arabische belang'. (art. 1).

Hoewel de Arabische eenheid een van de belangrijkste punten is die op het partijprogramma staan, heeft de partij nooit een serieuze studie gemaakt over wat deze eenheid nu precies inhoudt en hoe zij tot stand zou moeten komen.¹⁵ Meerdere malen hebben de Ba'thisten hun standpunt over de vorm van de eenheid gewijzigd: In 1958 wilden zij een volledige eenheid zonder enige beperkingen. In 1962, nadat de Verenigde Arabische Republiek op een mislukking was uitgelopen werden de Ba'thisten het erover eens dat een federatieve eenheid toch beter zou zijn. Kort daarop werd er door enkele leiders alleen gesproken over een samenwerking tussen de progressieve Arabische staten.¹⁶ 'Arabs often argue that the form union takes is of no importance.' 'Let there only be union', they cry, 'and the form will take care of itself.'¹⁷ Tot dusverre is de Arabische eenheid echter een niet verwezenlijkte droom gebleven.

4 *De missie van de Arabische natie*

De 'eeuwige missie van de Arabische natie' heeft een centrale plaats in de ideologie van de Ba'th. In het derde grondbeginsel van de Constitutie luidt het:

'De Arabische natie heeft een eeuwige missie die zich manifesteert in vernieuwde en volmaakte vormen in de stadia der geschiedenis; zij streeft naar de vernieuwing van de menselijke waarden, het aansporen van de menselijke vooruitgang, en de groei van de harmonie en wederzijdse hulp onder de naties.

Daarom meent de Partij van de Arabische Ba'th dat:

1 - Het imperialisme en alles wat daarmee verbonden is een misdadig handelen is, hetgeen de Arabieren met alle mogelijke middelen bestrijden; zij snellen binnen hun materiële en geestelijke vermogens alle volkeren te hulp, die strijden op de weg van hun vrijheid.

2 - De mensheid een geheel is, verbonden door zijn belangen, dat gemeenschappelijk deel heeft in zijn waarden en beschaving; de Arabieren worden gevoed door de wereldbeschaving en voeden haar, zij strekken de hand van broederschap uit naar de andere naties en werken met hen samen om rechtvaardige systemen te scheppen, die aan alle volkeren welzijn en vrede garanderen, evenals een verheffing van karakter en geest.'

'Aflaq probeert de inhoud van de missie der Arabieren nader uit te leggen en schrijft:

'De bedoeling van de eeuwige missie is dat deze natie haar slechte huidige situatie verwerpt en haar oorspronkelijke rang onder de naties niet opgeeft, ja, wat meer is, dat zij er in volhardt dat zij in haar essentiële aard nog steeds zich zelf is; deze natie die in verschillende tijden der geschiedenis het stadium van haar missie heeft bereikt; want zij is door haar band met sommige (van deze stadia) en met haar verleden eender gebleven, en zij heeft nog steeds het vermogen in zich om die rang terug te krijgen die zij tijdelijk heeft gemist. Want deze natie die zichzelf en haar gevoel voor het leven op veelvuldige en veelsoortige wijze heeft geuit; in de wetgeving van Hammurabi, de dichtkunst van de Jähiliyah, de religie van Muhammad en de cultuur in de tijd van al-Ma'mūn, heeft één gevoel in zich dat haar in verschillende tijden heen en weer schudt; zij heeft één doel ondanks de perioden van onderbreking en afwijking.'^{17a}

De Arabische natie had in de tijd van de opkomst van de islam een belangrijke plaats in de wereldbeschaving; zij had in de woorden van de Ba'th ideologie een speciale culturele missie te vervullen, die zou moeten bijdragen in de ontwikkeling van de mensheid. Tijdens de Turkse en Westerse overheersing raakte de Arabische maatschappij in verval en verloren de Ara-

bieren de culturele rol die zij daarvoor speelden. Een van de directe gevolgen van de vreemde overheersing was dat het Arabische vaderland in verschillende staten werd verdeeld. Het herstellen van de eenheid is volgens de Ba'th ideologie de enige weg waarlangs de Arabische natie weer een hoogstaand cultureel peil zou kunnen bereiken, zodat zij haar historische rol, dat wil zeggen de eeuwige missie van de Arabieren weer zou kunnen vervullen. De Arabische missie is daarom gekoppeld aan de Arabische eenheid in de slogan: 'Eén Arabische natie met een eeuwige missie.'

De eeuwige missie van de Arabieren ligt opgesloten in de 'persoonlijkheid van de Arabische natie' (het tweede grondbeginsel van de Constitutie):

'De Arabische natie onderscheidt zich door verdiensten die zich manifesteren in haar achtereenvolgende wedergeboortes; deze worden gekenmerkt door een overvloed aan levendigheid en creativiteit en een vermogen tot vernieuwing en herrijzenis; haar herrijzenis gaat altijd samen met de groei van de vrijheid van het individu en een uitbreiding van de harmonie tussen zijn ontwikkeling en het belang van de natie.

Daarom meent de Partij van de Arabische Ba'th dat:

1 – Vrijheid van spreken, vergadering, geloof en kunst heilig zijn; geen enkele macht kan ze beknotten.

2 – De waarde der burgers bepaald wordt – nadat aan hen gelijke kansen zijn gegeven – al naar gelang het werk dat zij verrichten op het pad van de vooruitgang en bloei van de Arabische natie zonder dat er naar enig ander criterium gekeken wordt.'

Het individu speelt een belangrijke rol in de herrijzenis van de Arabische natie. 'Doordat het individu zijn persoonlijkheid verwezenlijkt, wordt de persoonlijkheid van zijn natie verwezenlijkt.'¹⁸ De eeuwige missie verbindt het individu met de natie, en verbindt de Arabische natie met de hele mensheid.¹⁹

5 *Het Arabisch nationalisme*

'De Partij van de Arabische Ba'th is nationalistisch; zij gelooft dat het nationalisme een eeuwig levende realiteit is, en dat het bewuste nationale gevoel hetgeen het individu op stevige wijze met zijn natie ver-

bindt, een heilig gevoel is, vol met scheppende krachten, aansporend tot opoffering, opwekkend tot verantwoordelijkheidsgevoel, en actief in het richten van het menselijke van het individu op praktische en verheven wijze. De nationale idee waartoe de partij oproept is de wil van het Arabische volk om bevrijd en verenigd te worden, en dat het de gelegenheid gegeven wordt om de Arabische persoonlijkheid in de geschiedenis te verwezenlijken, en dat het met alle volkeren samenwerkt in alles wat aan de mensheid haar oprechte gang naar het goede en het welzijn garandeert.' (art. 3).

Het nationalisme van de Ba'th heeft een humaan karakter en keert zich tegen iedere vorm van fanatisme of discriminatie. Voor 'Aflaq is nationalisme in de eerste plaats liefde. 'Het is dezelfde affectie die het individu met zijn huisgenoten verbindt, want het vaderland is een groot huis, en de natie is een uitgebreide familie.'²⁰ 'Aflaq schrijft verder:

'Het Arabisme is menselijk, en wij begrijpen van ons Arabische nationalisme dat het het ware menselijke is, en dat het een heiligen van de nationalismes van de anderen is, zodat het dit gevoel bij ieder ander volk heiligt. Maar wij zijn geen voorstanders van het internationalisme; en dit is het grote verschil tussen ons en de communisten omdat wij menen dat de menselijkheid van de communisten gekunsteld is; het internationalisme is een poging om de persoonlijkheid van ieder volk te doen verdwijnen.'²¹

De Arabische natie dient haar persoonlijkheid te bewaren:

'Het ontbreken van de Arabische geest en de Arabische cultuur leidt tot een naakte cultuur. Want het individu zou dan zwak en naakt zijn, zodat de vreemde cultuur hem zou binnen gaan zonder een obstakel of beperking . . . te vinden, zodat (het individu) zonder persoonlijkheid zou raken, en door (de vreemde cultuur) zou worden overheerst.'²²

Het nationalisme van de Ba'th beperkt zich niet tot de Arabieren alleen, maar gaat verder. Het is

'een beeld voor een nieuwe menselijkheid, dat wil zeggen dat wij geloven: dat iedere natie in de wereld het recht heeft om haar vrije en onafhankelijke persoonlijkheid te hebben, dat de nationalismes voor elkaar openstaan, dat er solidariteit is in de progressieve strijd, en dat er een nieuwe menselijkheid is die berust op progressieve, vrije, solidaire nationalismes, waar geen imperialisme, racisme of discriminatie in (aan-

wezig) is. De gedachte van het Arabisch nationalisme is dus niet beperkt tot de Arabieren, maar heeft een menselijk streven. En de gedachte van de missie verbindt haar met de mensheid in het algemeen.'²³

In de Ba'th ideologie is het nationalisme een eeuwig levende realiteit. Het is niet een stadium van een ontwikkeling waarin het nationalisme tenslotte zal verdwijnen.²⁴ Hoewel er op den duur wel hogere en uitgebreidere menselijke banden zullen ontstaan dan de band van het nationalisme, zal het nationalisme volgens 'Aflaq toch blijven bestaan:

'In plaats van dat wij zeggen dat het tijdperk van de nationalisme bezig is te verdwijnen, is het juist om te zeggen dat wij al werkelijk zijn begonnen aan het tijdperk van de 'menselijke nationalisme' waarin het nationalisme menselijk wordt doordat het zich ontdoet van haar fanatisme, haar zelfingenomenheid en haar andere negatieve elementen.'²⁵

Munīf al-Razzāz, voormalig secretaris generaal van de Ba'th-partij, heeft het Arabisch nationalisme beschreven als 'dat gemeenschappelijke gevoel dat de Arabische natie heeft die het Arabische vaderland bewoont.'²⁶ Verder schrijft hij dat het een gevoel is van 'eenheid van bestemming, eenheid van belangen en eenheid van het vitale centrum waarin de natie actief is.' De vier voornaamste grondslagen waarop het Arabische nationalisme steunt, zijn volgens al-Razzāz: 1 de eenheid van het land dat door de Arabieren bewoond wordt; 2 de Arabische taal; 3 het gemeenschappelijke verleden van de Arabieren, en 4 de islam. Deze grondslagen zijn echter niet voldoende om het Arabische nationalisme te vormen. Het hierboven beschreven gemeenschappelijke gevoel is onmisbaar. Als dat niet bestaat kan er ook geen sprake zijn van Arabisch nationalisme.

'Het Arabisch vaderland is dat stuk van de aarde wat de Arabische natie bewoont, en dat zich uitstrekt tussen het Taurusgebergte, het Pusht-i-Kuh gebergte, de Golf van Basra, de Arabische Zee, de Ethiopische bergen, de Sahara woestijn, de Atlantische Oceaan en de Middellandse Zee.' (art. 7).

Volgens al-Razzāz bestaat er binnen dit hele gebied een zelfde aardrijkskundige gesteldheid en zijn er geen natuurlijke ob-

stakels die dit gebied in verschillende stukken verdelen. In alle delen van het Arabische vaderland zijn steeds drie geografische gesteldheden terug te vinden: bergen, woestijnen en vlakten die door rivieren bevoeid worden. Door deze gelijkenis in natuur, zijn de bewoners ook overal op gelijke wijze verdeeld, namelijk in een nomadische en een gesedentariseerde bevolking. Volgens de constitutie is diegene een Arabier

'wiens taal Arabisch is, op Arabische grond woont of zich heeft geassimileerd aan het leven daar en gelooft in dat hij tot de Arabische natie behoort.' (art. 10).

6 *Het Arabisch nationalisme en de islam*

Hoewel er in de Constitutie van de Ba'thpartij met geen woord wordt gesproken over de islam, en de standpunten van de Ba'thisten tegenover religie meestal vrij vaag zijn, heeft de islam volgens 'Aflaq en al-Razzāz toch een belangrijke plaats in het Arabisch nationalisme. In 1943 hield 'Aflaq een toespraak in de universiteit van Damascus ter gelegenheid van de geboortedag van de profeet Muhammad. Hier zette hij de rol uiteen die de islam volgens hem in het nationale leven der Arabieren speelt.²⁷ De beweging van de islam, zo zegt 'Aflaq, die is verpersoonlijkt in het leven van Muhammad, is voor de Arabieren niet alleen een historisch gebeuren dat verklaard wordt door tijd en plaats. Het is veel meer dan dat: de islam is direkt verbonden met het algehele leven der Arabieren, en is

'een ware afbeelding en perfect en eeuwig symbool van de aard van de Arabische ziel . . . De islam is de levende trilling die de verborgen krachten in de Arabische natie in beweging zet, en het vurige leven mobiliseert, terwijl het de dammen van de tradities en de boeien der conventies wegslaat.'²⁸

Het leven van Muhammad is volgens 'Aflaq een

'excerpt van het leven van de Arabieren. Het leven van de profeet, en dit vertegenwoordigt de Arabische ziel in haar absolute realiteit, kan niet worden gekend met het intellect, maar alleen door levende ervaring . . . Tot dusverre placht men van buitenaf naar het leven van de

profeet te kijken, als een bewonderenswaardig beeld, waarvan men vond dat wij het moesten bewonderen en heiligen; wij moeten er van binnenuit naar gaan kijken om het te leven. Iedere Arabier kan in deze tijd het leven van de Arabische profeet leven, ook al is het in de verhouding van een kiezelsteen tot een berg . . . In een tijd die voorbij is werd in één man het hele leven van zijn natie samengevat; vandaag moet het hele leven van deze natie in haar nieuwe opstanding een gedetailleerde uiteenzetting worden van haar grote man. Muhammad was alle Arabieren, dus laten nu alle Arabieren Muhammad zijn.'²⁹

'Aflaq gaat verder en zegt:

'De uitverkiezing van de Arabieren voor het overbrengen van de boodschap van de islam geschiedde vanwege hun speciale eigenschappen en fundamentele deugden, en de eeuw waarin de islam is verschenen is uitgekozen omdat de Arabieren rijp en volmaakt waren geworden om deze boodschap te ontvangen en haar aan de mensheid uit te dragen . . . De islam was dus een Arabische beweging en de betekenis ervan was: de vernieuwing en perfectionering van het Arabisme.'³⁰

Volgens 'Aflaq behoort de betrekking tussen religie (islam) en staat tot een van de belangrijkste nationale problemen. Het omvat namelijk ook de betrekking van de Arabische natie met haar verleden en haar standpunt ten aanzien van haar toekomst, evenals het de geestelijke en juridische basis is, waarop het Arabisch nationalisme in de toekomst berust.³¹

'Aflaq, die zelf overigens een christen is, meent dat er voor de Arabische christenen geen enkele belemmering hoeft te bestaan om nationalistisch te kunnen zijn; ook al heeft de islam een belangrijke plaats in het Arabisch nationalisme.

'De Arabische christenen zullen, als hun nationalisme volledig in hen ontwaakt en zij hun oorspronkelijke aard terug krijgen, weten dat de islam voor hen een nationale cultuur is waarmee zij zich moeten ver-zadigen opdat zij haar begrijpen en liefhebben en de islam begeren als het kostbaarste iets in hun Arabisme.'³²

Toen in 1960 het vierde Nationale Congres van de Ba'thpartij werd gehouden, werden er nieuwe richtlijnen bepaald, onder andere ten aanzien van het nationalistisch denken. De islam, of religie in het algemeen, kreeg niet die plaats in het Arabisch

nationalisme die 'Aflaq aan haar had toegedacht in zijn vaak romantische redevoeringen. Op het Partijcongres werd bepaald:

'De beste methode om ons nationalistisch denken duidelijk te maken is het uitleggen en benadrukken van de progressieve en seculaire betekenis ervan, en het vermijden van de traditionele en romantische methode om de gedachte van het nationalisme uiteen te zetten; bovendien moet onze strijd in dit stadium geconcentreerd zijn op de benadrukking van het seculaire van onze beweging met haar socialistische inhoud, om een volksbasis te polariseren en niet een sectarische basis.'³³

De Ba'th had zich duidelijk uitgesproken: geen inmenging van godsdienst in de politiek.

7 *Het Arabisch socialisme*

'De Partij van de Arabische Ba'th is socialistisch, en gelooft dat het socialisme een noodzaak is die uit het diepst van het Arabisch nationalisme voorkomt, omdat het het ideale systeem is dat aan het Arabische volk toestaat haar capaciteiten te verwezenlijken en haar genialiteit op de meest perfecte wijze te ontsluiten. Het garandeert de natie een voortdurende groei in haar geestelijke en materiële productie, en een stevige verbroedering tussen haar individuen.' (art. 4).

Volgens 'Aflaq verschilt het Arabische socialisme van het socialisme zoals dat in het westen is ontstaan. In een stuk getiteld *Kenmerken van het Arabisch socialisme*³⁴ schrijft hij:

'Het socialisme is in het westen verschenen als een georganiseerde beweging na de opkomst van de grote industrie . . . (De arbeiders) zijn menselijke instrumenten geworden die zich onderwierpen aan de vereisten van de grote industrie; zij moesten het leven wat zij daarvoor gehad hadden opgeven, en moesten dit slechte lot aanvaarden. Toen kwamen er burgers in de steden op die zich onderscheidden door het ontbreken van sociale banden, en die gekenmerkt werden door wrok en wanhoop . . . Er was geen enkele band die dit grote aantal arbeiders verenigde, zoals de band van de natie, de geschiedenis of het sociale milieu; de enige band die hen samenbracht was iets negatiefs, namelijk wanhoop en wrok. Door inspiratie van deze negatieve omgeving verschenen de socialistische theorieën . . . Het waren internationalistische theorieën die het vaderland niet erkennen, en die los stonden van iedere historische of sociale band.'³⁵

Bij 'Aflaq komt het Arabisch socialisme niet voort uit negatieve omstandigheden, zoals dat volgens hem in Europa het geval was, maar uit het Arabische nationalisme. En dit nationalisme is 'positief en menselijk'.

In 1958 vroeg men 'Aflaq eens wat nu eigenlijk de betekenis was van dat het socialisme van de Ba'th 'Arabisch' was. Zijn antwoord was toen:

'We kunnen zeggen dat het beschrijven van het socialisme als 'Arabisch' twee dingen betekent: 1 dat het een socialisme is dat is aangepast aan (speciale) omstandigheden en behoeften van de Arabische maatschappij; 2 ons socialisme is op hechte wijze verbonden met ons Arabisch nationalisme. Het is met dit nationalisme in interactie en het is er een oorspronkelijk deel van.'³⁶

8 *Het Arabisch socialisme in de Constitutie van de Ba'th*

Op enkele uitzonderingen na zijn alle socialistische principes van de Ba'th samengebracht onder het hoofdstuk van de 'Economische Politiek van de Partij'. Deze indeling is niet toevallig. 'Aflaq beschouwde het socialisme vroeger als een zuiver economisch systeem dat flexibel is, en zich kan aanpassen aan de behoeften van iedere natie.³⁷ Arabisch socialisme was dus volgens hem een economisch systeem, aangepast aan de speciale behoeften en omstandigheden van de Arabische natie.

In 1956 hield Dr. Munif al-Razzāz een lezing getiteld *Waarom nu het socialisme? (lī mādhā al-ishtirākīyah al-ān?)*³⁸ Hierin probeerde hij aan te tonen dat 'Aflaq's definitie van het socialisme onjuist was. Al-Razzāz meent dat het socialisme meer inhoudt dan alleen een economisch systeem. Het is volgens hem een manier van leven die alle facetten raakt, zoals economie, politiek, onderwijs, manieren, literatuur, wetenschap enz. Deze lezing vond veel bijval onder de partijleden,³⁹ en het vroegere denkbeeld van 'Aflaq dat het socialisme alleen een economisch systeem is werd losgelaten.

Hier volgen enkele artikelen uit de Constitutie van de Ba'th, betreffende het socialisme:

'De Partij van de Arabische Ba'th is socialistisch en gelooft

dat de economische rijkdom in het vaderland eigendom is van de natie'. (art. 26)

'De huidige verdeling van de rijkdommen is het Arabische vaderland is onrechtvaardig; daarom is een herziening en een rechtvaardige herverdeling onder de burgers nodig'. (art. 27) Zo meent de partij bijvoorbeeld dat de olierijkdommen ten goede moeten komen aan de ontwikkeling van de hele Arabische natie, en niet alleen aan een deel daarvan, zoals bijvoorbeeld Kuwayt.

'Alle burgers zijn gelijk in menselijke waarde; daarom verbiedt de partij uitbuiting van de inspanning van anderen'. (art. 28)

'Instellingen van algemeen nut, de grote natuurlijke bronnen, de grote produktiemiddelen en de vervoersmiddelen zijn eigendom van de natie; de staat beheert ze direkt en schaft de buitenlandse maatschappijen en concessies af'. (art. 29)

'Agrarisch eigendom wordt bepaald overeenkomstig het vermogen van de eigenaar om het volledig te exploiteren zonder exploitatie van de inspanning van anderen, onder staattoezicht overeenkomstig haar algemeen economisch programma'. (art. 30)

In het geval dat het werk op het land het beste door één persoon kan worden gedaan moet dit land, volgens al-Razzāz toebehoren aan diegene die het bebouwt. Is het soort landbouw zo dat men met meerdere personen moet samenwerken, dan moeten er coöperaties worden opgericht die volledig met de regering samenwerken.⁴⁰

'Klein industrieel eigendom wordt beperkt zodanig dat het in de juiste verhouding staat tot het economisch niveau dat de andere burgers in de staat genieten.' (art. 31)

'De arbeiders nemen deel aan het bestuur van de fabriek; behalve hun lonen die de staat vaststelt, wordt aan hen een aandeel van de winst van het werk gegeven, waarvan de staat de verhouding vaststelt.' (art. 32)

'Eigendom van onroerende goederen is toegestaan aan alle burgers, onder voorwaarde dat zij niet het recht hebben ze te

verhuren en te exploiteren ten nadele van anderen, en dat de staat een minimum aan onroerend eigendom garandeert aan alle burgers.' (art. 33)

'Eigendom en erfenis zijn twee natuurlijke rechten die worden beschermd binnen de grenzen van het nationaal belang.' (art. 34) Het socialisme van de Ba'th erkent dat 'de meest overvloedige kracht van de natie verborgen ligt in de persoonlijke motiveringen van het individu; daarom heeft het het eigendomsrecht laten bestaan, maar heeft dit wel aan zware banden gelegd die de gevaren die uit (het eigendomsrecht voortkomen) verwijderen.'⁴¹ Ook het erfrecht is aan zware beperkingen onderworpen zodat het in sommige gevallen een theoretisch en zuiver abstract recht is geworden.

'Woeker onder de burgers wordt afgeschaft; er wordt één staatsbank opgericht die het geld uitgeeft dat het nationaal produkt omvat en die de nodige industriële en landbouwprogramma's financiert.' (art. 35)

'De staat houdt direct toezicht over de binnen- en buitenlandse handel, om de uitbuiting onder producent en consument af te schaffen en om hen beide te beschermen, om het nationaal produkt te beschermen tegen competitie met de buitenlandse produktie en om een evenwicht tussen export en import te verzekeren.' (art. 36)

'Er wordt een volledig programma opgesteld in het licht van de nieuwste ervaringen en economische theorieën ter industrialisatie van het Arabische vaderland, voor de groei van het nationaal produkt, het openen van nieuwe mogelijkheden daarvoor en voor het richten van de industriële economie in ieder gebied al naar gelang de vermogens ervan en het daar voorhanden zijn van grondstoffen.' (art. 37)

'Werken is verplicht voor een ieder die daartoe in staat is; (het is de plicht van) de staat om aan iedere burger intellectuele- of handenarbeid te verzekeren.' (art. 40)

'Eliminatie van klasseverschil: Het klasseverschil is het resultaat van een slechte sociale toestand. Daarom strijdt de partij aan de zijde van de onderdrukte arbeidende klassen van de

maatschappij, totdat dit verschil verdwijnt, alle burgers volledig hun menselijke waarde terugkrijgen en aan hen een leven wordt gegeven onder bescherming van een rechtvaardig sociaal systeem, waarin de burger geen onderscheidend kenmerk heeft boven de ander, anders dan vermogen tot denken en manuele bekwaamheid.' (art. 42)

Voor de Ba'thisten is de klasse-strijd niet alleen een economische aangelegenheid, waarbij er een strijd is tussen de bezittende en de niet-bezittende klassen. Volgens hen komt de klassestrijd naar voren tijdens de nationale strijd tegen het imperialisme:

'De strijd die de burgers inzetten tegen het imperialisme leidt hen noodzakelijkerwijs tot het inzetten van de strijd tegen alle krachten die collaboreren met het imperialisme, en waarvan de belangen verbonden zijn met de belangen van het imperialisme. De klassestrijd is een andere kant van de nationale strijd.'⁴²

Het nationalistische gevoel is bij de bezittende klassen door hun materiële belangen, die vaak in strijd zijn met de nationale belangen verstikt.

'De hoogste groep van de bourgeoisie heeft de heerschappij over de buitenlandse handel, deze groep is vanwege haar betrekkingen met de imperialistische monopolies geworden tot vertegenwoordiger daarvan, en een deel van hen is veranderd tot spionnen voor het imperialisme; op het binnenlands niveau blijkt deze groep het meest vijandig tegenover de revolutionaire regering en is zij een hechte en eeuwige bondgenoot van het feodalisme.'⁴³

'Aflaq deelt de maatschappij niet op marxistische wijze in economische belangengroepen in, maar onderscheidt twee groepen:

- 1 de Arabische burgers die de nationale belangen dienen, en
- 2 zij die de Arabische nationale belangen tegenwerken.⁴⁴

9 De revolutie

'De partij van de Arabische Ba'th is revolutionair, en gelooft dat haar hoofddoelen, het herrijzen van het Arabisch nationa-

lisme en het opbouwen van het socialisme slechts kunnen worden volbracht langs de weg van revolutie en strijd, en dat het vertrouwen op een langzame ontwikkeling en het genoegen nemen met gedeeltelijke en oppervlakkige verbetering deze doelen bedreigt met mislukking en vernietiging.

Daarom besluit zij tot:

- 1 de strijd tegen het buitenlandse kolonialisme om het Arabische vaderland absoluut volledig te bevrijden,
- 2 de strijd om alle Arabieren te verenigen in één onafhankelijke staat,
- 3 de revolutie tegen het corrupte heden, zó dat het alle kanten van het geestelijke, economische, sociale en politieke leven omvat.' (art. 6)

De structuur van de huidige maatschappij is volgens de Ba'thisten verrot. Iedere vooruitgang wordt belemmerd door deze structuur. Alleen door middel van een revolutie of een volledige omwenteling (*inqilāb*) kan de Arabische natie opnieuw tot ontwikkeling komen. Niet alleen de structuur en het systeem van de maatschappij moeten een volledige omwenteling ondergaan, maar ook de aard en mentaliteit van de mensen moet enorm veranderen.

Voor het teweeg brengen van zo'n enorme omwenteling is het noodzakelijk dat er een voorhoede (*talī'ah*) is die de leiding op zich neemt.⁴⁵ Deze voorhoede moet de eigenschappen in zich verenigen die de ideale Arabische natie zal hebben als zij eenmaal herrezen is, opdat zij de Arabieren kan leiden bij het vervullen van hun eeuwige missie.

Als men het niet eens is met de voorhoede, dan komt dit volgens 'Aflaq doordat men zijn ware zelf niet kent: 'Als wij (dat wil zeggen de voorhoede) hard zijn tegen de anderen, dan weten wij dat onze hardheid tegen hen is om hen naar hun ware zelf te doen terugkeren hetgeen zij niet kennen; want hun verborgen wil die nog niet duidelijk is geworden is met ons, ook al zijn hun zwaarden tegen ons.'⁴⁶

De voorhoede mag volgens de Ba'thisten echter geen elite zijn die los staat van het volk en alles van bovenaf regelt. Vol-

gens *Salāh al-Dīn al-Bitār* is er sprake van een organisch verband tussen de voorhoede en het volk, waarin iedereen die plaats inneemt die voor hem geschapen is.⁴⁷ De voorhoede moet voortkomen uit het volk, omdat het volk de enige bron van leiding en macht behoort te zijn:

'De Partij van de Arabische Ba'th is een volkspartij; zij gelooft dat de soevereiniteit het bezit is van het volk, dat het de bron is voor alle macht en leiding, en dat de waarde van de staat er uit bestaat dat ze voortvloeit uit de wil van de burgers, evenals de heiligheid (van de staat) afhangt van de mate waarin (de burgers) haar vrij hebben gekozen.

Daarom steunt de partij bij het uitvoeren van haar missie op het volk; zij streeft naar een hechte band ermee en streeft naar de verheffing van zijn rationeel, moreel, economisch en gezondheidsniveau, opdat het zich bewust kan zijn van zijn persoonlijkheid en opdat het zijn rechten in het persoonlijke en nationale leven kan uitoefenen.' (art. 5)

10 *Vrijheid*

Met vrijheid worden in de Ba'th ideologie verschillende dingen bedoeld.⁴⁸

1 Nationale vrijheid, dat wil zeggen dat de Arabische natie volledig vrij moet zijn van iedere kolonialistische of imperialistische overheersing, zodat zij vrij haar eigen bestemming kan bepalen.⁴⁹ Op deze vrijheid lag vooral in de beginperiode van de partij de nadruk.

2 Politieke vrijheid. In de Constitutie kan men lezen dat de staat verantwoordelijk is voor de bescherming van 'vrijheid van spreken, publikatie, samenkomst, protest en pers, binnen de grenzen van het hogere Arabische belang'. (art. 41-2) Verder is men vrij om 'verenigingen, partijen, jeugdorganisaties, enz. op te richten', als dit maar blijft 'binnen de grenzen van het Arabische nationalistische denken'. (art. 42-4)

Shiblī al-'Aysami heeft dit verduidelijkt in een interview toen hij zei:

'Vrijheid zal worden verleend aan die personen en verenigingen die het eens zijn met de doelen van de Arabische natie, dat wil zeggen de partij. Wij hebben geen bezwaar tegen het vormen van onafhankelijke partijen en verenigingen, zolang ze het eens zijn met de doelen die wij prediken. Ze kunnen dus alleen met ons verschillen van methodes'.⁵⁰

De Constitutie roept op tot een 'constitutioneel parlementair regeringsstelsel'. (art. 14)⁵¹ Volgens al-Razzāz is de parlementaire democratie in de Arabische wereld en het Westen niet werkelijk democratisch. De afgevaardigden zijn daar meestal afkomstig uit bepaalde klassen, ondanks hun politieke kleur.⁵² Volgens hem is een volksdemocratie het meest ideale systeem.⁵³ Het volk moet de enige bron zijn van macht. (art. 5)

3 Sociale vrijheid. Door een groot aantal tradities en gewoontes worden velen in hun sociale vrijheid belemmerd. Zo heeft de Arabische vrouw meestal een positie die verre van vrij is, en die ondergeschikt is aan de man. De Ba'thpartij streeft naar de emancipatie van de vrouw. (art. 12) Zolang de vrouw niet volledig geëmancipeerd is en al haar rechten uitoefent, kan er volgens de partij niet gesproken worden over werkelijk socialisme.

NIKOLAAS VAN DAM

NOTEN

¹ Er is een aantal Ba'thisten en andere personen die menen dat niet 'Aflaq maar Zakī al-Arsūzī, voormalig leider van het Arabisch verzet in het Alexandretta-district, de geestelijke vader van de Ba'thpartij is. Volgens dezen zou 'Aflaq veel van zijn denkbeelden van al-Arsūzī hebben overgenomen. Tevens zou al-Arsūzī volgens hen de ware oprichter van de Ba'thpartij zijn geweest. Zie hierover: Sāmī al-Jundī, *al-Ba'th*, Bayrut, 1969, blz. 19-23; Mutā' Safadī, *Ḥizb al-Ba'th, Ma'sūh al-Mawliḍ Ma'sāh al-Nihāyah (De Ba'thpartij, het drama van de geboorte en het drama van het einde)*, Bayrut, 1964, blz. 63-66. Voor de ideeën van al-Arsūzī zie: Zakī al-Arsūzī, *Ba'th al-Ummah al-'Arabiyah wa Riṣālatuhā ilā al-'Alam (De Herrijzenis van de Arabische Natie en haar missie aan de wereld)*, Damascus, geen datum; *Mashākilunā al-Qawmiyah (Onze Nationale Problemen)*, Damascus, 1958.

² Voor de opkomst van de Ba'thpartij zie: N. van Dam, De Opkomst van de Arabische Socialistische Ba'thpartij in Syrië (1940-1958), *Internationale Spectator*, jrg. XXIII, nr. 20, blz. 1785-1804.

³ Michel 'Aflaq, *Fī Sabīl al-Ba'th (Op het Pad der Herrijzenis)*, Bayrut, 3e druk, 1963, blz. 10. In 1970 verscheen er in Bayrut de 4e druk van dit boek,

dat door 'Aflaq is herzien, en waarin verscheidene passages over het communisme zijn gewijzigd of weggelaten. Ook enkele andere passages waarop in het verleden nog al wat kritiek is geuit, zijn weggelaten.

⁴ 'Aflaq, *Fī Sabīl al-Ba'th*, blz. 42.

⁵ 'Aflaq, *Fī Sabīl al-Ba'th*, blz. 43.

⁶ K. S. Abu Jaber, *The Arab Ba'th Socialist Party; History, Ideology, and Organization*, New York, 1966, blz. 84. Zie ook: Majid Khadduri, *Republican Iraq*, London, 1969, blz. 188-214. 'Aflaq heeft zich na de val van de partij in 'Iraq heel anders uitgelaten over dit punt: Revolutie kan alleen verwezenlijkt worden door wetenschap, planning en via stadia... De partij moet zich deze keer 'verre houden van spontaneïteit en improvisatie.' Michel 'Aflaq, *Ahādīth al-Amin al-'Ammal-Rafiq Mishīl 'Aflaq, (Speeches van de Secretaris Generaal kameraad Michel 'Aflaq)*, Bagdad, 1969, blz. 8.

⁷ Munif al-Razzāz, *al-Tajribah al-Murrah (De Bittere Ervaring)*, Bayrut, 1967, blz. 78.

⁸ 'Aflaq, *Fī Sabīl al-Ba'th*, blz. 45. Voor een kritiek op dit denkbeeld zie: Sāti' al-Husri, *al-Iqlīmiyah, Judhūruha wa budhūruha*, Bayrut, 2e druk, 1964, blz. 101-104.

⁹ Michel 'Aflaq, *Ma'rakah al-Masīr al-Wāhid (De Strijd van de Enige Bestemming)*, Bayrut, 3e druk, 1963, blz. 18; *Fī Sabīl al-Ba'th*, blz. 240; Shiblī al-'Aysamī, *Fī al-Thawrah al-'Arabiyah (Over de Arabische Revolutie)*, Bayrut, 2e druk, 1969, blz. 9-19.

¹⁰ L. C. Biegel, *Het Midden Oosten, haard van spanningen en conflicten*, 1967, blz. 220.

¹¹ 'Aflaq, *Ma'rakah al-Masīr al-Wāhid*, blz. 38.

¹² *Nidāl al-Ba'th (De Strijd van de Ba'th)*, Bayrut, 1964, deel IV, blz. 63.

¹³ 'Aflaq, *Fī Sabīl al-Ba'th*, blz. 212, 213.

¹⁴ De Arabische tekst van de Constitutie van de Ba'thpartij is te vinden in *Nidāl al-Ba'th*, deel I, Bayrut, 2e druk, 1970, blz. 172-181. Een Engelse vertaling (vanuit het Frans) kan men vinden in: Sylvia Haim, *Arab Nationalism, an Anthology*, Berkeley & Los Angeles, 1964, blz. 233-241.

¹⁵ Muhammad 'Umarān, *Tajribatī fī al-Thawrah (Mijn Ervaring in de Revolutie)*, Bayrut, 1970, blz. 142.

¹⁶ Sāti' al-Husri, *al-Iqlīmiyah*, blz. 67-73.

¹⁷ Patrick Seale, *The Struggle for Syria, a Study of Post-War Arab Politics*, 1945-1958, Londen, 1966, blz. 326.

^{17a} 'Aflaq, *Fī Sabīl al-Ba'th*, blz. 140.

¹⁸ 'Aflaq, *Fī Sabīl al-Ba'th*, blz. 69.

¹⁹ Leonard Binder, *The Ideological Revolution in the Middle East*, New York, 1964, blz. 178.

²⁰ 'Aflaq, *Fī Sabīl al-Ba'th*, blz. 45.

²¹ Sabil, blz. 98.

²² Sabil, blz. 62.

²³ Sabil, blz. 120.

²⁴ 'Aflaq, *Ma'rakah al-Masīr al-Wāhid*, blz. 56; 'Abd Allāh 'Abd al-Dā'im, *Durūb al-Qawmiyah al-'Arabiyah*, Bayrut, 1959, blz. 93, en *al-Tarbiyah al-Qawmiyah*, Bayrut, 1960, blz. 19-25.

²⁵ Sabil, blz. 336.

²⁶ Munif al-Razzāz, *Ma'ālim al-Hayāh al-'Arabiyah al-Jadidah (Kenmerken van het Nieuwe Arabische Leven)*, Bayrut, 5e druk, 1966, blz. 275-281. Zie ook: *Tatawwur Ma'nā al-Qawmiyah (De Ontwikkeling van de Betekenis van het Nationalisme)*, Bayrut, 2e druk, 1960, blz. 83-95.

²⁷ Sabil, blz. 50-61.

²⁸ Sabil, blz. 52.

- 29 Sabīl, blz. 53, 54.
 30 Sabīl, blz. 54.
 31 Sabīl, blz. 83.
 32 Sabīl, blz. 58.
 33 Nidāl al-Ba'th, deel IV, blz. 196.
 34 Sabīl, blz. 200-208.
 35 Sabīl, blz. 200, 201.
 36 Sabīl, blz. 345.
 37 Sabīl, blz. 199, 210, 212, 215.
 38 Voor de tekst zie: *Dirāsāt fi al-Ishtirākīyah (Studies over het Socialisme)*, Bayrut, 1960, blz. 117-137.
 39 Nāji 'Allūsh, *al-Thawrah wa al-Jamāhīr (De Revolutie en de Burgers)*, Bayrut, 2e druk, 1963, blz. 219.
 40 Munif al-Razzāz, *Ma'ālīm al-Hayāh al-'Arabīyah al-Jadīdah*, blz. 212, 213.
 41 Sabīl, blz. 211. Zie ook de 1e druk van *Fi Sabīl al-Ba'th*, Bayrut, 1959, blz. 234.
 42 'Abd al-Majīd al-Rāfi'i, *Harakah al-Ba'th: Usūl wa Mabādi' (De beweging van de Ba'th: Principes en Grondslagen)*, *al-Ahrār*, nr. 673, 20 maart, 1970, blz. 14, 15. Dit artikel is ook verschenen als *Alif Bā'al-Ba'th (Het ABC van de Ba'th)*, Bayrut, 1970.
 43 *Nidāl al-Ba'th*, deel VI, Bayrut, 1965, blz. 335.
 44 Sabīl, blz. 222, 223.
 45 Sabīl, blz. 185, 186; *Nidāl al-Ba'th*, deel II, blz. 227.
 46 Sabīl, blz. 161, 162.
 47 *Salāh al-Dīn al-Bītār, al-Siyāsah al-'Arabīyah bayn al-Mabda' wa al-Tatbīq (De Arabische Politiek tussen Beginsel en Praktijk)*, Bayrut, 1960, blz. 11, 12.
 48 Voor een uitvoerige behandeling van het begrip vrijheid zie: Munif al-Razzāz, *al-Hurriyah wa Mushkilatuhā fi al-Buldān al-Mutakhallifah (De Vrijheid en haar Probleem in de Onderontwikkelde Landen)*, Bayrut, 1965.
 49 Zie het eerste en derde grondbeginsel en art. 6 van de Constitutie.
 50 Abu Jaber, *The Arab Ba'th Socialist Party*, blz. 126.
 51 In de Constitutie werd niet opgenomen dat men ook een republikeinse regeringsvorm wilde, opdat de partij zich officieel zou kunnen verspreiden naar landen met een monarchie. *Nidāl al-Ba'th*, deel I, blz. 170.
 52 Munif al-Razzāz, *Ma'ālīm al-Hayāh al-'Arabīyah al-Jadīdah*, blz. 186-194.
 53 Munif al-Razzāz, *Ma'ālīm al-Hayāh al-'Arabīyah al-Jadīdah*, blz. 174-179.